

ДИСКРИМІНАЦІЯ – ОСНОВНА ПРОБЛЕМА МІГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ**DISCRIMINATION – MAJOR CHALLENGE OF THE MIGRATION PROCESS****Павлів-Самоїл Н.П.,***кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

У статті висвітлюються основні аспекти проблем дискримінації мігрантів незалежно від їхнього правового статусу. Обґрунтовується необхідність єдиного підходу визначення проблем і методів узгодження інтересів усіх учасників міграційних процесів із врахуванням заборони дискримінації та визнання мігрантів як рівних учасників суспільних відносин. Визначаються позитивні кроки сприйняття нових умов міграції, які ставлять сучасні суспільні реалії.

Ключові слова: міграція, дискримінація, учасники міграційних процесів, міграційна політика, порушення прав.

В статье освещаются основные аспекты проблем дискриминации мигрантов независимо от их правового статуса. Обосновывается необходимость единого подхода определения проблем и методов согласования интересов всех участников миграционных процессов с учетом запрета дискриминации и признание мигрантов как равных участников общественных отношений. Определяются позитивные шаги восприятия новых условий миграции, которые ставят современные общественные реалии.

Ключевые слова: миграция, дискриминация, участники миграционных процессов, миграционная политика, нарушение прав.

This article covers the key aspects of the problem of discrimination against migrants, regardless of their legal status. It gives the reason for the need for a single approach to the definition of problems and methods of accommodation of interests of all participants of the migration processes taking into consideration the ban on discrimination and recognition of migrants as equal participants of social relations. The article indicates the positive steps towards perception of the new conditions of migration presented by present day social realities.

Key words: migration, discrimination, participants in migration processes, migration policy, violation of rights.

Постановка проблеми. Проблематика міжнародної міграції почала активно досліджуватися у закордонних наукових працях починаючи з 90-х рр. ХХ ст., що пов'язано, перш за все, з загостренням соціальних, демографічних та екологічних проблем людства, виснаженням ресурсів держав та неможливістю дієвої реалізації ними геоекономічної стратегії, та, відповідно посиленням розширення суспільства на основі конфлікту інтересів, посилення політичної полеміки. В цілому описані проблеми є наслідками міжнародної міграції та зростання навантаження іммігрантів на країни та регіони. Однак, з іншого боку, вони є передумовами подальшої інтенсифікації міжнародної міграції людських ресурсів та втратою країнами у зв'язку з цим людського потенціалу [1, с. 49]. Відповідно постає необхідність шукати нові підходи та до регулювання міграцією, проблеми дискримінації та стереотипу «другосортності мігрантів», змінювати погляди на проблеми які вона породжує, інакше суспільство постійно буде стикатись з одними і тими ж проблемами, необхідно почати по іншому не тільки законодавчо врегульовувати а й навчити суспільство мислити по іншому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковим дослідженням дискримінації мігрантів, висвітленням проблем міграції займалось багато науковців. Серед них – Е. Лібанова, Ю. Макогон, О. Малиновська, К. Шиманська, Т. Цуркан, М. Ярмистий та інші. Незважаючи на існуючий вагомий доробок науковців, ряд проблем на сьогодні необхідно ще вирішити.

Метою статті виступає дослідження проблеми дискримінації у процесі міграційного руху та пошуку впливу на міграційну систему з врахуванням інтересів мігрантів для уникнення поширення дискримінаційного ставлення до осіб які вирішили чи вимушені були покинути своє місце народження, узгодження з інтересами громадян приймаючої країни.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні мільйони людей проживають за межами країн свого походження. Незважаючи на те, що багато щорічно самі вирішують виїхати зі своєї країни, все більша кількість мігрантів змушені залишати свої будинки через цілу низку причин, включаючи бідність, відсутність доступу до послуг охорони здоров'я, освіти, води, продовольства, житла, а також у зв'язку з наслідками погіршення екологічної ситуації та зміни клімату та факторами вимушеного переселення, такими як переслідування і конфлікти.

Не піддається сумніву і дискусії, що міграційні процеси це суспільне явище, які залежать від економічних, політичних, соціальних, демографічних та інших факторів. Водночас формування концептуальних засад міграційної політики це результат політико-адміністративних рішень які приймаються в певних інституціях [2, с. 390]. Відповідно для досягнення позитивного результату необхідно враховувати усі негативні причини та наслідки цих процесів.

Якщо для деяких осіб міграція – це позитивний досвід, що відкриває нові можливості, то стає все зрозуміліше, що відсутність глобальної, регіональної

та національної системи управління міграцією, заснованої на правах людини, провокує кризу в галузі прав мігрантів на кордонах і в країнах транзиту і призначення. Такі наслідки міграційних процесів негативно впливають на всі сфери суспільного життя та викликають все нові проблеми і вимоги їх вирішення. Питання які є неновими але періодично загострюються з інтенсивністю руху та масштабністю міграції вимагають знаходження нових підходів до визначення проблем та нових методів узгодження інтересів усіх учасників міграційних процесів з врахуванням основоположних принципів демократизму, захисту суверенності та сприйняття нових умов які ставлять сучасні суспільні реалії. Основною проблемою, є те, що неможливо визначити один механізм, прийнятний для усіх учасників міграційного процесу, оскільки історія становлення, принципи та погляди на ті чи інші суспільні явища, релігійні переконання, ментальність як мігрантів так і громадян приймаючої країни різняться. І як наслідок різнобічних поглядів - міграційна політика має два протилежні вектори: підтримання і лояльне сприяння міграційним рухам; категоричне відстоювання свого суверенітету, вимога про скорочення трудових мігрантів, припинення прийняття біженців та видворення тих які уже перебувають на території держав. Відповідно до широкого кола причин розбіжностей у поглядах учасників міграційного руху на міграцію і виникають найрізноманітніші форми дискримінації, порушення прав та інтересів усіх учасників міграційної системи.

На сучасному етапі загострення, негативних наслідків масової міграції набули як у сфері трудової міграції, у сфері дискримінації за різними критеріями, у сфері вимушеної міграції, біженці та інших.

Основною проблемою міграції те, що негативні наслідки міграції розглядалися тільки з боку безпеки держави, тому спільні рішення мали переважно правоохоронну природу і меншою мірою передбачали використання інструментів зовнішньої політики чи надання допомоги країнам походження мігрантів [3], сприяння мінімізації впливу міграції на соціальну, політичну, культурну чи релігійну сфери.

Мігранти часто стикаються з дискримінацією за ознакою раси, національного, релігійного, етнічного походження та ідентичності. Ці форми дискримінації посилюють ксенофобію, якій мігранти часто піддаються з боку громадян приймаючої країни. Часто порушуються права мігрантів чий колір шкіри, зовнішній вигляд одягу, акцент або релігія відрізняються від відповідних ознак більшості людей в країні, що приймає, часто піддаються фізичному насильству і інших порушень прав, незалежно від їх правового статусу. Проблема на сучасному етапі суспільного руху набуває загострення майже у всіх країнах, незалежно від кількості прийнятих мігрантів.

Вибір особи і характер посягання не залежать від того, чи є ці особи біженцями, легальними іммігрантами, членами національних меншин або нелегальними мігрантами. Варто також звернути увагу на ситуації, в яких деяким мігрантам швидше нада-

дуть дозвіл на в'їзд або на роботу, ніж іншим мігрантам, за ознакою їх раси, національного чи етнічного походження чи релігійної ідентичності. Така дискримінація знаходиться під заборонами міжнародного права в галузі прав людини і, зокрема, Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації.

Враховуючи те, що міграція – це процес, через який особи внаслідок соціально-економічних, політичних та інших обставин примусово або добровільно здійснюють внутрішнє або зовнішнє переміщення як через міжнародні кордони, так і всередині держави для задоволення чи збереження власних потреб [2, с. 389]. Світова міграційна позиція має бути узгоджена, оскільки соціально-економічні наслідки, політичні та інші обставини набули глобального характеру, що впливає на напрям руху та масштабність міграції.

Погоджуємось з думкою Т.Ю. Цуркан, що Україна потребує такої міграційно-правової політики, яка не обмежувалася б заходами щодо боротьби з нелегалами, але містила би позитивну програму інтеграції іммігрантів. Основоположними принципами такої програми повинні стати повага до культури, традицій і звичаїв іммігрантів з боку громадян України, але й водночас повага іммігрантів до української культури, історії і мови, неухильне додержання законів країни, сприйняття і прониикнення головними цінностями, що поділяються національним співтовариством, включаючи недоторканість прав осіб, рівність перед законом, відділення релігії від політики і світський характер держави. Перевага повинна віддаватися такій моделі міграційно-правової політики адаптації іммігрантів до українського суспільства, яка виключала б утворення іммігрантами замкнених етнічних анклавів [4, с. 16].

Міжнародне співтовариство робить особливий наголос на те, що вирішення міграційних проблем не може гуртуватися на обмеженні прав працівників-мігрантів, їхнього соціального захисту, на расизмі, расової дискримінації, ксенофобії і пов'язаної з ними нетерпимості.

Звичайно, всі погоджуються, що проблеми несприйняття і порушення прав поширені по відношенню до мігрантів, однак негативні наслідки настають і для приймаючої країни і країни виїзду.

Дослідження, що проводилися в багатьох країнах світу, підтверджують, що збільшення етнічної різноманітності населення негативно позначається на національній єдності, послаблює соціальні зв'язки, які цементують суспільство. Це виявляється у зменшенні довіри громадян до влади, до засобів масової інформації, в обмеженні спілкування за місцем проживання і виникненні підозри до оточення, а в крайніх випадках – призводить до конфліктів [5, с. 32].

У країнах, де мігранти знаходять притулок, все частіше загострюється полеміка, пов'язана з проблемами інтеграції мігрантів. І чим вище рівень розвитку суспільства, чим вище рівень його привабливості для мігрантів, тим гостріше ці питання будуть поставати при визначенні векторів провадження держав-

ної політики, і не тільки у сфері міграції, а й у сфері регіональної інтеграції в цілому (прикладом цього є міграційна проблематика у вирішенні питання виходу Великобританії зі складу ЄС) [1, с. 184].

Одним з найпоширеніших напрямів міграційного руху - виїзд громадян на роботу за кордон який перетворився не лише на найчисленніший, а й на найбільш значущий для суспільства міграційний потік, що має численні психологічні, світоглядні, культурні, політичні, економічні та інші наслідки. Породжені міграцією виклики та проблеми вимагають адекватних відповідей засобами міграційної, соціально-економічної, зовнішньої політики, захисту прав людини [6].

Інший потік мігрантів спричинений тим, що кількість військових конфліктів з кожним роком зростає, а їх руйнівні наслідки загострюються. Загалом, саме загострення проблем військово-політичного характеру та посилення нестабільності в багатьох країнах світу ставить на порядок денний питання організаційно-правового забезпечення та економіко-гуманітарної підтримки масових переміщень даної категорії мігрантів, легалізації їх статусу, економічної та інфраструктурної підтримки країн призначення (або країн притулку, або країн тимчасового розміщення) [1, с. 183].

Мігранти апоріорі не відносяться до вразливої групи населення, але як правило їхні права порушуються через порушення особистісного комфорту і можливості інтеграції у новому суспільстві. Мігранти опиняються в нестандартній життєвій ситуації, а тому більшою мірою схильні до дискримінації, експлуатації та маргіналізації, прагнуть працювати неофіційно, що призводить до небажання звертатися зі скаргою про порушені права та інтереси.

До широкого кола порушення прав мігрантів включають також відмову у громадянстві, відсутність правових гарантій забезпечення економічних, соціальних і культурних прав, права на здоров'я, житло і освіту, політичні права. Незважаючи на глобальний розвиток нормотворчості у напрямі заборони дискримінації, відмова мігрантам в їх правах часто пов'язана з дискримінаційними законами і вкоріненими упередженнями.

Ми погоджаємось з О.А. Малиновською, що як правило, найуразливішою групою мігрантів є особи з нелегальним статусом. Нелегальні мігранти ризикують стикнутися не лише з порушенням своїх трудових прав, а й стати жертвами торговців людьми. В найнебезпечнішому становищі перебувають жінки і діти. Значна частина нелегальних мігрантів для того, щоб потрапити до країни призначення, користуються послугами перемитників. Контрабанда людьми перетворилася на широко розгалужений і вкрай прибутковий бізнес [5, с. 28].

Проблема порушення прав мігрантів має не тільки правову основу а й соціальну. Якщо правова позиція в більшій мірі відповідає принципам гуманізму то соціальні принципи мають більш сталу, консервативну позицію. Правові системи держав стають все більш відкритими для співпраці у сфері міграції.

У багатьох країнах вже стало принциповим посилення на норми міжнародного права в судах з метою дотримання та реалізації прав людини, у тому числі мігрантів. Навіть в тих країнах, де це ще важко було відстояти або де звернення, засновані на міжнародному праві у сфері прав людини, були відхилені в рамках національної системи, нерідко можна оскаржити дії держави на міжнародному рівні у випадку дискримінації. Тенденція йде до покращення ситуації у сфері розробки політики, законодавства, які зможуть покращити становище мігрантів щодо захисту та гарантій їхніх прав за допомогою механізму звернень у міжнародні інстанції.

Якщо міжнародні механізми та співпраця з правою точкою зору покращується, то соціальні проблеми породжені міграцією загострюються та набувають нових конфліктних обертів.

Важливим кроком до взаєморозуміння причин, недоліків, проблем міграції на глобальному рівні стало підписання 10 грудня у 2018 року Глобального договору про міграцію, метою якого є сприяння ліквідації «другосортного» статусу мігрантів, який є абсолютно неприйнятним в рамках Загальної декларації прав людини, яка встановлює, що «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах».

Варто зазначити, що цей договір став першою глобальною угодою, яка передбачає управління всіма аспектами міжнародної міграції, в тому числі рівності та заборони дискримінації. Договір визначає право кожної людини на безпеку, гідність і захист а також закріплені 23 цілі, в тому числі порятунк життя мігрантів, забезпечення доступних шляхів регульованої міграції, боротьба проти контрабандистів, допомога в інтеграції і усунення дискримінації, забезпечення мігрантів базовими послугами. Документ містить положення пов'язані з роботою консульських відділів, що передбачають міжнародне співробітництво.

Можна зробити висновок, що даний крок на міжнародній арені у сфері міграції стане інструментом, який дозволить мігрантам і їхнім представникам зробити права мігрантів реальністю і створити ефективні системи національної правового захисту від порушень прав людини.

Незважаючи на те, що до підписання договору проходив ряд обговорень, дискусій, узгоджень має значну кількість зауважень з боку учасників, що спонукало окремі держави не приєднуватись до нього, в тому числі і Україна.

Позиція України щодо приєднання до договору стоїть відкритою, з необхідністю майбутнього аналізу імплементації та залишення права за собою майбутнього приєднання до нього. Така позиція обумовлена тим, що не приділено достатньої уваги проблемам внутрішньо переміщеним особам, що особливо загострення набуло для України. Нажаль це стосується не тільки ситуації в Україні, але й інших збройних конфліктів у світі. Є окремі думки, що такий крок вирішення проблем не буде ефективним та інше.

Незважаючи на перераховані недоліки, Договір має стати практичним засобом розширення обсягу прав мігрантів та сприяння їх звільнення з пастки правової невизначеності. Без сумніву, право є потужним інструментом для змін, учасники міграційного процесу повинні використовувати його, щоб надати мігрантам реальні права. Потрібно прагнути якомога більшого глибшого розуміння міжнародно-правових стандартів у галузі прав людини мігрантів, а також забезпечення механізмів якими можна домогтися їх дотримання та реалізації на національному та міжнародному рівні.

Висновки. Отже, варто зробити висновки, для мінімізації негативних наслідків для всіх учасників, в тому числі і порушення прав та інтересів мігрантів, необхідне бачення міграції як спільного розуміння усіх проблем які несе з собою міграція, усунення протиріч між поглядами і напрямками їх вирішення, що призведе до покращання якості міграційної та сталого розвитку. Необхідне забезпечення нинішніх та потенційних мігрантів повним поінформуванням про їхні права, обов'язки і варіанти для безпечної, легальної міграції та усвідомлення усіх ризиків пов'язаних із міграцією. Також необхідно донести до громадян інформацію про переваги і проблеми міграції, та сприяти підвищенню усвідомлення і сприйняття рівності у правах мігрантів та громадян приймаючої держави, сприяти усуненню інформації, відомостей які генерують негативне сприйняття мігрантів.

У зв'язку з цим діяльність держави має бути спрямована на заохочення, захист і здійснення прав усіх мігрантів, в незалежності від їх статусу або положення, приділяючи особливу увагу жінкам, чоловікам і дітям, найбільш маргіналізованих і уразливих до порушення прав людини; розвивати застосування правозахисного підходу до питань міграції, який передбачає орієнтування міграційної політики та управління міграції а напрямку прагнення забезпечити включення інтересів мігрантів в усі відповідні національні плани дій і стратегії, такі як програми соціального захисту або національні стратегії по боротьбі з расизмом і ксенофобією.

На рівень усвідомлення себе одним цілим з соціумом та державою впливає стан забезпечення правовими нормами інтересів особи та рівень їх дотримання, що надає можливість її розвитку як самодостатньої особистості [7, с. 208].

Однак реальність така, що права визнані на міжнародному рівні стають ілюзорними, якщо відсутня можливість домогтися їх реалізації. Отже, важливо, щоб національна правова система могла надати ефективний доступ до правосуддя і засобів правового захисту від порушень усім без винятку. Для того, щоб мігранти були забезпечені правовим захистом від порушень своїх прав, необхідно ефективно функціонування всього апарату правових стандартів, суддів, правозахисників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шиманська К.В. Міграція людських ресурсів в умовах геоекономічних трансформацій: регіональний вимір : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2017. 588 с.
2. Ярмистий М.М. Наукові підходи до визначення поняття «міграція» та «міграційна політика». *«Гілея: науковий вісник»*: збірник наукових праць. Вип. 94. С. 387–391.
3. Koslowski R. European Union Migration Regime, Established and Emergent. *Challenge to the nation-state: Immigration in the Western Europe a. the U.S. Ed. by Joppke Chr.* Oxford : Oxford Univ. press, 1998. P. 153–190.
4. Цуркан Т.Ю. Правова політика сучасної держави у сфері міграції: теоретико-компаративістське дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2010. 24 с.
5. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с.
6. Малиновська О.А. Наслідки міжнародної міграції населення України та політико-управлінські дії щодо їх врегулювання / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/562>. (дата звернення: 26.03.2019).
7. Павлів-Самоїл Н.П., Руданецька О.С. Свобода пересування як обов'язковий елемент системи міграції. *Вісник НУ «Львівська політехніка»* Серія: «Юридичні науки». 2017. № 884. С. 205–212.